

VODNÍ MĚKKÝŠI NAVRHOVANÉ PR MOKŘINY U RZŮ VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

Aquatic molluscs of the Mokřiny u Rzů proposed Nature Reserve in the Eastern Bohemia (Czech Republic)

Luboš BERAN

Správa chráněné krajinné oblasti Kokořínsko, Česká 149, CZ – 276 01 Mělník,
e-mail: lubos.beran@schkocv.cz

Aquatic molluscs of the Mokřiny u Rzů proposed Nature Reserve in the Eastern Bohemia (Czech Republic) were studied in 2004. Altogether 10 species (9 gastropods, 1 bivalves) were found in 5 localities. Mollusc communities were most often compounded from species inhabiting especially pools overgrown by vegetation and also temporary pools and wetlands (e. g. *Valvata cristata*, *Stagnicola turricula*, *S. corvus*, *Aplexa hypnorum*, *Anisus leucostoma*).

Klíčová slova: aquatic molluscs, Mokřiny u Rzů proposed Nature Reserve, faunistics

Metodika a materiál

Průzkum byl proveden v roce 2004 na 5 lokalitách na území navrhované přírodní rezervace Mokřiny u Rzů. Sběr byl prováděn kombinací vizuální metody a odběrů z vegetace či sedimentu za pomoci kovového kuchyňského cedníku (průměr cedníku 20 cm, velikost ok 0,5-1 mm).

Materiál získaný při průzkumu byl ve většině případů určen na místě a vrácen na lokalitu. U druhů determinovatelných pouze pomocí lupy (např. většina druhů r. *Pisidium*) byl materiál determinován až v laboratoři. Stejně tak bylo postupováno u druhů, k jejichž determinaci je nutná pitva (některé druhy z čeledi Lymnaeidae a Planorbidae). K pitvě bylo použito jedinců uložených v 70 % ethanolu, kteří byli předtím usmrceni přelitím horkou vodou.

System a nomenklatura jsou převzaty z práce BERAN (2002).

Charakteristika území

Výše uvedené území se nachází ve východních Čechách v katastrálním území obce Dobříkov jižně od osady Rzy mezi řekou Loučnou, železniční tratí Pardubice – Česká Třebová a obcemi Dobříkov a Rzy. Navrhovaná PR leží v nadmořské výšce 254 m. Jedná se o dno bývalého rybníka, který je v současnosti z větší části vypuštěný vzhledem k protržení hráze. Přesto zůstala zachována vodní plocha o rozloze cca 1,2 ha. V okolí této vodní plochy jsou bohatě vyvinuty především ostřicové a zblochanové mokřady, v menší míře i rákosiny.

Přehled lokalit

V této části jsou uvedeny popisy jednotlivých lokalit. Údaje jsou řazeny následovně: číslo lokality, název nejbližší obce, kód pole pro faunistické mapování (BUCHAR 1982, PRUNER & MÍKA 1996), lokalizace a popis lokality, datum průzkumu.

1 – Dobříkov, 6062, kanálek podél jihozápadního okraje navrhované PR Mokřiny u Rzů jižně od osady Rzy, 11.4.2004; **2** – Dobříkov, 6062, drobné vodní plochy ve východním cípu (nad rybníkem) navrhované PR Mokřiny u Rzů jižně od osady Rzy, 11.4.2004; **3** – Dobříkov, 6062, ostřícové a zblochanové mokřady ve východní části (nad rybníkem) navrhované PR Mokřiny u Rzů jižně od osady Rzy, 11.4.2004; **4** – Dobříkov, 5962, vlastní vodní plocha a mokřady při březích v navrhované PR Mokřiny u Rzů jižně od osady Rzy, 11.4.2004; **5** – Dobříkov, 6062, rákosiny podél jihozápadního okraje (mezi vodní plochou a kanálkem) navrhované PR Mokřiny u Rzů jižně od osady Rzy, 11.4.2004.

Dosavadní malakologické průzkumy

Studiem publikovaných prací i materiálů v muzeích se nepodařilo nalézt žádný údaj pocházející prokazatelně z tohoto území.

Výsledky

Přehled zjištěných druhů

V této části jsou uvedeny výsledky průzkumu podle jednotlivých druhů. U každého druhu je uvedeno zoogeografické rozšíření převzaté z práce BERAN (2002) a dále údaje týkající se obývaných stanovišť, poznámky k rozšíření na území ČR a rozšíření ve sledované oblasti.

Třída: Gastropoda
Řád: Neotaenioglossa
Čeleď: Valvatidae

Valvata cristata O. F. Müller, 1774 – točenka plochá. Palearktický druh. Běžný druh zejména hustě zarostlých stojatých vod.

Řád: Hygrophila
Čeleď: Lymnaeidae

Galba truncatula (O. F. Müller, 1774) – bahnatka malá. Holarktický druh. Běžný plž, který se obvykle vyskytuje na rozhraní mezi vodou a souší (břehy vodních toků, mokřady).

Stagnicola turricula (Held, 1836) – blatenka věžovitá. Palearktický druh. Běžný plž zejména stojatých vod, který se však vyskytuje i ve vodách periodických, což je důvod pro jeho častý výskyt v navrhované PR, kde patří k nejčastěji zastíženým vodním měkkýšům.

Stagnicola corvus (Gmelin, 1791) – blatenka tmavá. Palearktický druh. Běžný plž obývající především stojaté vody především v nižších polohách (nivy velkých řek). V navrhované PR je stejně jako předchozí druh častý.

Radix peregra (O. F. Müller, 1774) s. str. – uchatka toulavá. Palearktický druh. Plž typický pro méně úživné vodní toky, nádrže a mokřady. Ve sledovaném území byl zjištěn na 2 lokalitách.

Čeleď: Physidae

Aplexa hypnorum (Linnaeus, 1758) – levotočka bažinná. Holarktický druh. V současnosti již vzácnější obyvatel periodických tůní a mokřadů, který zde byl nalezen na většině lokalit.

Čeleď: Planorbidae

Anisus leucostoma (Millet, 1813) – svinutec běloústý. Evropsko-západosibiřský druh.

Typický obyvatel periodických tůní a mokřadů od nížin až po vyšší polohy. V navrhované PR byl nalezen na 2 lokalitách.

Gyraulus crista (Linnaeus, 1758) – ostníček žebernatý. Holarktický druh. Běžný plž trvalých stojatých vod, který byl nalezen na obou vodních plochách (rybník, drobné vodní plochy nad rybníkem).

Hippeutis complanatus (Linnaeus, 1758) – kýlnatec čočkovitý. Palearktický druh. Opět běžný druh především trvalých stojatých vod, který byl stejně jako předchozí nalezen na obou vodních plochách (rybník, drobné vodní plochy nad rybníkem).

Třída: Bivalvia

Řád: Veneroidea

Čeleď: Sphaeriidae

Pisidium obtusale (Lamarck, 1818) – hrachovka tupá. Holarktický druh. Typický mlž zejména drobných stojatých vod, který byl nalezen pouze v kanálku podél navrhované PR.

Diskuse a závěr

Při průzkumu navrhované přírodní rezervace Mokřiny u Rzů v roce 2004 bylo nalezeno celkem 10 druhů vodních měkkýšů (9 plžů, 1 mlž). Vzhledem k charakteru území (rozsáhlé mokřady, vodní plocha s bohatými litorálními porosty) byl očekáván výskyt většího počtu druhů. Je s podivem, že se zde vyskytují prakticky pouze druhy obývající hustě zarostlé až periodické mokřady a tůně. Určitou výjimkou jsou pouze jinak běžné druhy *Gyraulus crista* a *Hippeutis complanatus*. Ze vzácnějších druhů byla zjištěna pouze levotočka *Aplexa hypnorum*, která patří díky likvidaci periodických mokřadů k téměř ohroženým druhům.

Poděkování

Průzkum byl finančně podpořen Krajským úřadem Pardubického kraje.

Summary

Aquatic molluscs of the Mokřiny u Rzů proposed Nature Reserve in the Eastern Bohemia (Czech Republic) were studied in 2004. In the past, the pond was situated on this place. Probably after the destruction of the dam only shallow pool and wetlands developed instead of this pond. This study is probably the first research directed to aquatic molluscs of this site. Altogether 10 species (9 gastropods, 1 bivalves) were found in 5 localities. Mollusc communities were most often compounded from species inhabiting especially pools overgrown by vegetation and also temporary pools and wetlands (e. g. *Valvata cristata*, *Stagnicola turricula*, *S. corvus*, *Aplexa hypnorum*, *Anisus leucostoma*).

Literatura

- BERAN L., 2002: Vodní měkkýši České republiky – rozšíření a jeho změny, stanoviště, šíření, ohrožení a ochrana, červený seznam [Aquatic molluscs of the Czech Republic – distribution and its changes, habitats, dispersal, threat and protection, Red List]. *Sborník přírodovědného klubu v Uh. Hradišti, Supplementum 10*, 258 pp.
- BUCHAR J., 1982: Způsob publikace lokalit živočichů z území Československa. [Publication of faunistic data from Czechoslovakia]. *Věst. Čs. Spol. Zool., Praha*, 46: 317-318.
- PRUNER L. & MÍKA P., 1996: Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování fauny [List of settlements in the Czech Republic with associated map field codes for faunistic grid mapping system]. *Klapalekiana*, 32, *Suppl.*: 1-175.

Došlo: 6.12.2004

Tab. 1.: Přehled vodních měkkýšů podle lokalit.

Tab. 1.: List of aquatic molluscs according to localities.

Druh Latinský název	Český název	Kategorie ohrožení	Lokalita č.				
			1	2	3	4	5
<i>Vahata cristata</i> O. F. Müller, 1774	točenka plochá	Málo dotčený (LC)	H			O	O
<i>Galba truncatula</i> (O. F. Müller, 1774)	bahnatka malá	Málo dotčený (LC)	O				
<i>Stagnicola turricula</i> (Held, 1836)	blatěnka věžovitá	Málo dotčený (LC)		O	O	H	O
<i>Stagnicola corvus</i> (Gmelin, 1791)	blatěnka tmavá	Málo dotčený (LC)		O	O	H	
<i>Radix peregra</i> (O. F. Müller, 1774) s. str.	uchatka toulavá	Málo dotčený (LC)		O	R		
<i>Aplexa hypnorum</i> (Linnaeus, 1758)	levotočka bažinná	Téměř ohrožený (NT)	R	R	O	R	
<i>Anisus leucostoma</i> (Millet, 1813)	svinutec bělotíživý	Málo dotčený (LC)			O	H	
<i>Gyraulus crista</i> (Linnaeus, 1758)	ostníček žebnatý	Málo dotčený (LC)		R		O	
<i>Hippaetis complanatus</i> (Linnaeus, 1758)	kýlnatec čoučkovitý	Málo dotčený (LC)		R		O	
<i>Pisidium obusale</i> (Lamarck, 1818)	hrachovka tupá	Téměř ohrožený (NT)	O				
Celkem			4	6	5	7	2

Latinský název a jméno autora popisu (převzato z BERAN 2002); český název (převzato z BERAN 2002); kategorie dle Červeného seznamu vodních měkkýšů ČR (převzato z BERAN 2002); subjektivní odhad hustoty populace na 1 m² plochy obývané uvedeným druhem (O – ojediněle, méně než 1 jedinec na 1 m², R – roztroušeně, 1-20 jedinců na 1 m², H – hojně, 20 - 100 jedinců na 1 m², VH – velmi hojně, více než 100 jedinců na 1 m²).

Latin name, its author and date of description (adopted from BERAN 2002); Czech name (adopted from BERAN 2002); categories according to the Red List of aquatic molluscs of the Czech Republic (adopted from BERAN 2002); estimation of population density (O – solitary occurrence, less than 1 specimen per 1 square meter, R – scattered occurrence, 1-20 specimens per 1 square meter, H – abundant occurrence, 20-100 specimens per 1 square meter, VH – very abundant occurrence, over 100 specimens per 1 square meter).